

KODE

KUNSTMUSEER OG KOMPONISTHJEM

ÅRSRAPPORT 2017

ÅRSRAPPORT 2017 KODE

INNHold

Hilsen fra styreleder	06
Dette er KODE	08
Besøksstall	10
Organisasjon	12
Utstillinger	14
Samling	16
Konserter	20
Formidling	24
Forvaltning	26
Forskning	28
Salg og butikk	29
Kommunikasjon	30
Sagt om KODE	32

HILSEN FRA STYRELEDER

I 2017 endret vi navn til KODE Kunstmuseer og komponisthjem.

Komponisthjemmene Troldhaugen, Lysøen og Siljustøl utgjør en så viktig del av museets virksomhet at det er helt naturlig å nevne dem særskilt. KODE har ansvaret for en kulturarv bestående av både kunst, kunsthåndverk og design, men også den musikalske arven etter Grieg, Bull og Sæverud. At KODE favner om både kunst og musikk gjør museet spesielt i internasjonal sammenheng. Og på alle områder er det særlig den vest-norske kulturarven vi fører videre til nye generasjoner og ut i verden. Økt bevissthet om dette er et av resultatene av strategiprosessen som ble sluttført i 2016.

Totalrenoveringen og nyåpningen av KODE 1 (Permanenten) er den viktigste begivenheten i året som gikk. H.M. Dronning Sonja stod for åpningen og museet viste Dronningens egen kunst i utstillingen «Underveis». Utstillingen ble en mediebegivenhet og en publikumssuksess. En installasjon som tok pusten fra de mange besøkende, og som samtidig markerte nyåpning av Stenersensalen i det renoverte KODE 2, var utstillingen «Direction» av den japanske kunstneren Chiharu Shiota. Det har altså vært flere publikumssuksesser på KODE i 2017. Og med etter hvert alle bygg i bruk er det kanskje ikke rart at det ble nok en ny besøksrekord, med over 250 000 besøkende.

Suksess kommer ikke gratis, men krever hardt arbeid. Arbeidspresset har vært stort for alle ansatte. På vegne av styret vil jeg takke alle for ekstraordinær innsats i 2017. Året medførte et skifte av toppleder og Petter Snare tiltrådte i oktober som ny direktør for KODE. Sigurd Sandmo var konstituert i stillingen i fire måneder, etter at Karin Hindsbo sluttet i mai 2017.

Det er fortsatt mange utfordringer for KODE i årene fremover. I likhet med mange andre museer har KODE behov for økte driftsrammer dersom museet skal fortsette den positive utviklingen. Økonomien er presset, og det er først og fremst staten som må ta et større ansvar for økte tilskudd i årene som kommer, slik det var lovet da den store museumsreformen i Norge ble gjennomført for 10 år siden. KODE er ikke lokalisert i hovedstaden, men museet har stor nasjonal betydning.

At KODE lykkes er viktig for Bergen, men kanskje enda viktigere for Norge.

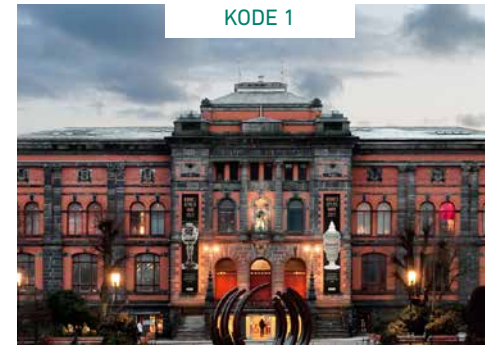
Henning Warloe
styreleder

Fra åpningen av KODE 1, 23. mai 2017.

DETTE ER KODE

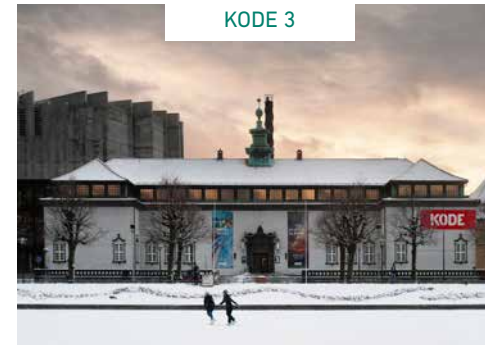
KODE er et museum for kunst, kunsthåndverk, design og musikk. Fordelt på fire kunstmuseer og tre komponisthjem finner du blant annet Norges nest største kunstsamling, med tetposisjon på Nikolai Astrup, Edvard Munch, J.C. Dahl og norsk sølv. Vi har en bred samling av norsk og internasjonal samtidskunst, landets største samling av kinesisk kunst og et eget kunstmuseum for barn. KODE omfatter også Edvard Griegs verdensberømte komponisthjem Troldhaugen, Ole Bulls eventyrlige Lysøen og Harald Sæveruds egenartede Siljustøl. Tre unike minnesmerker over noen av Norges største musikkpersonligheter gjennom tidene, med naturområder og konsertvirksomhet som gir museumsbesøket en egen dimensjon. Kombinasjonen av kunst, musikk og naturopplevelser gjør KODE til et stolt og særpreget museum i nasjonal og internasjonal sammenheng. KODE er et sammensatt og helhetlig museum. Vi skal være en møteplass for mennesker i alle aldre og livssituasjoner. Vi skal bringe kunst og musikk inn i det offentlige ordskiftet, skape debatt og vise relevans – KODE skal utgjøre en forskjell, for enkeltmennesker, for samfunnet og for kunstens posisjon.

KODE 1

KODE 2

KODE 3

KODE 4

KODE
KUNSTMUSEER OG KOMPONISTHJEM

Troldhaugen

Lysøen

Siljustøl

BESØKSTALL

KODE nådde en kvart million besøkende.

KODEs nye direktør Petter Snare åpner utstillingen Chiharu Shiota – Direction.

KODEs besøkstall i 2017 på 257 709 oversteget målet på 240 000. Dette er publikumsrekord for andre år på rad, en økning i besøk på over 17% fra 2016 (219 875) og 39% fra 2015 (185 327). Arenaene med mest økning i 2017 er kunstmuseene i sentrum med 20% og Troidhaugen med 12%. Fremgangen er fra både internasjonale turister og lokalt publikum. KODE er svært fornøyd med resultatet i et år der to hovedarenaer (KODE 1 og KODE 2) var stengt i deler av året. Antall solgte billetter i 2017 var 152 269 mot 126 416 i 2016. Publikumsøkningen er et resultat av strategisk satsning på høy innholds kvalitet, kommunikasjon og markedsføring. Musikkformidlingen er løftet, med det høyeste antall konserter på Troidhaugen noen gang (499), ny formidlingsmodell på Siljustøl og fortsatt publikumssatsning på Lysøen. Kunstformidlingen mot det generelle publikum ble økt med daglige omvisninger i sommersesongen (460) og flere åpne omvisninger gjennom året (76). KODE forvalter 900 mål med naturområder. Nye tellere viser at uteområdene på Troidhaugen,

Siljustøl og Lysøen ble besøkt av hhv. 75 000, 50 000 og 15 000. I stor grad representerer dette fri ferdsel utenom museets åpningstid, og tallene registreres foreløpig ikke i ordinær besøkstallstatistikk, men de speiler KODEs viktige rolle som forvalter av friluft- og rekreasjonsområder for allmennheten.

– Sommeren og høsten har vært fantastisk for oss. Tallene har økt jevnt gjennom hele året. Det tar vi som et tegn på at vi når ut til både tilreisende og lokalpublikummet vårt, noe vi er svært glade for.

Direktør Petter Snare

257 709

Besøkende til KODEs museer i 2017

Økning på over 17% sammenlignet med fjoråret.

TOTALT KODE 1,2,3 & 4

162 226

KODE 1 var stengt fram til 23. mai 2017. KODE 2 var stengt fra februar til oktober i 2017.

TOTALT KODEs komponisthjem

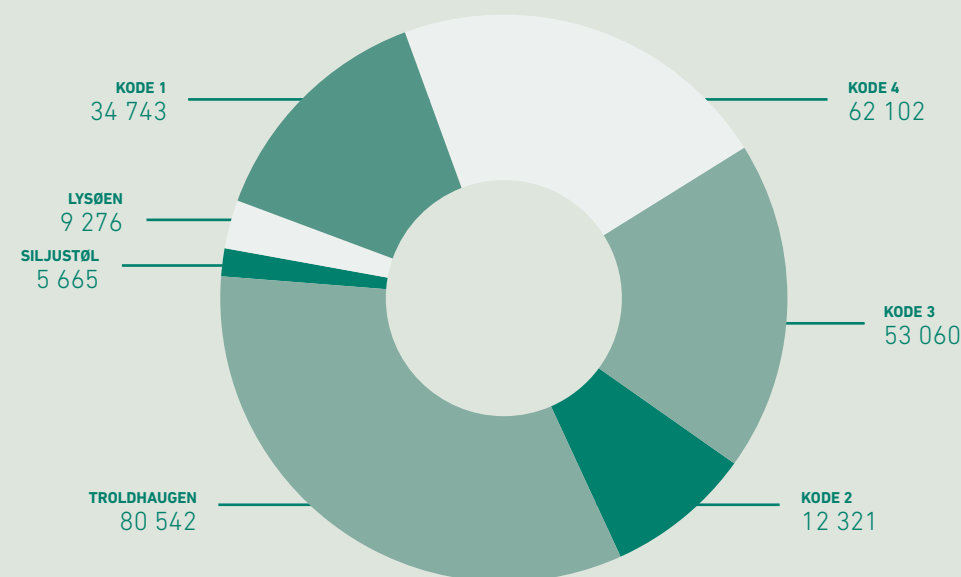
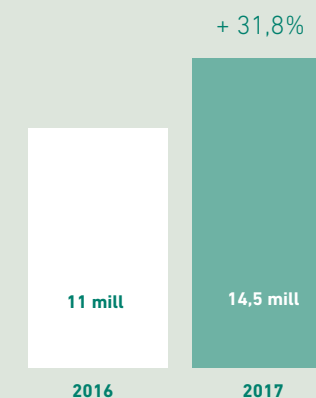
95 483

152 269

Antall solgte billetter til KODEs museer i 2017

Billettsalget øker også, fra 126 416 (2016) til 152 269 (2017). Billetinntektene går fra ca. 11 til ca. 14,5 mill. kroner fra 2016 til 2017, en økning på 31,8 %

BILLETINNTEKTER:

ORGANISASJON

Gjenstander settes på plass i studiemagasinene til gjenåpningen av KODE 1.

KODEs nye direktør, Petter Snare, tiltrådte stillingen 1. oktober. Karin Hindsbo sluttet 31. mai og Sigurd Sandmo var konstituert direktør i perioden 1. juni til 30. september. I 2017 endret vi navn, fra KODE Kunstmuseene i Bergen til KODE Kunstmuseer og komponisthjem, for å tydeliggjøre hvilke museer vi favner. Endringen ble lansert 1. september, og forløp som et velkomment skifte både eksternt og internt. KODEs strategi har fem satsningsområder: formidling, forvaltning, forskning, medarbeidere og økonomi og kan lastes ned i sin helhet på kodebergen.no

Det ble i 2017 gjennomført en medarbeiderundersøkelse som viste gode resultater og høy trivsel blant de ansatte. Undersøkelsen ble fulgt opp av dialogverksted der ansatte og ledere deltok på tvers av avdelinger, noe som munnet ut i en

handlingsplan for det videre arbeidsmiljøarbeidet i KODE. HMS-tiltaket KODE Aktiv, tiltak for å forebygge sykefravær og sette fokus på fysisk aktivitet, ble gjennomført med to samlinger.

Personalsamling på Lysøen i september.

KODEs styre har i 2017 bestått av:

Henning Warloe, leder
(Bergen kommune)

Tor André Ljosland, nestleder
(Hordaland fylkeskommune)

Lena Seim Grønningsæter
(Bergen kommune)

Åsta Otteren Ellingsen
(Representantskapet)

Margareth Hagen
(Universitetet i Bergen)

Kari Skarprud Pettersen
(Ansatt)

Kjartan Skår
(Ansatt)

Vara: Knut Ormhaug, Maria Parry, Charlotte Spurkeland, Signe Bakke, Heidi Bjørgan, Olav Kvinge, Raymond Larsen

Representantskapet:

Ordfører er Bjørn Laastad (Lysøens venner)

Følgende institusjoner er representert i KODEs representantskap:

Bergen kommune, Bergen Kunstmuseums venner, Bildende Kunstneres Forening Hordaland, Permanentens venner, Hordaland fylkeskommune, Universitetet i Bergen, Kunsthøgskolen i Bergen, Lysøens venner, Museet Lysøen/Fortidsminneforeningen, Musikernes fellesorganisasjon, Norske Kunsthåndverkere Vest-Norge, Os kommune, Siljustøls venner, Stiftelsen Siljustøl, Stiftelsen Vestlandske Kunstindustrimuseum, Troldhaugens venner.

Representantskapet holdt møter 27. april og 27. november 2017.

UTSTILLINGER

Fra utstillingen Chiharu Shiota – Direction på KODE 2.

2017 var preget av det store løftet som oppgraderingen av KODE 1 innebar. Bygningen ble gjenåpnet av statsminister Erna Solberg 23. mai etter to års omfattende rehabilitering. Gjenåpningen omfattet nye publikumområder, konferansefasiliteter, studiemagasiner, museumsbutikk, restaurant og utstillinger. Nyskapende studiemagasiner i tre av etasjene gir publikum visuell tilgang til 3000 magasinerte gjenstander. To faste utstillinger åpnet i bygget – Sølvskatten og Singersamlingen – samtidig med en temporær utstilling av H.M. Dronningens kunst. I 2017 kom hovedverkene i Nikolai Astrup-samlingen tilbake til KODE etter den suksessfulle internasjonale utstillingsturneen gjennom 2016. Dette ble markert med den

nye faste utstillingen «Ut av skyggen», som åpnet på KODE 4 i mars. Også et annet bygg var delvis stengt gjennom deler av året. KODE 2 gjennomgikk en tiltrengt takrehabilitering som medførte at utstillingslokalene var stengt fra mars til oktober. I denne perioden ble det ene utstillingslokalet også rehabilitert og tilbakeført til sin opprinnelige åpne form. Stenersensalen, med nesten seks meters takhøyde, ble innviet med en spektakulær steds-spesifikk installasjon av den japanske kunstneren Chiharu Shiota. Fordelt på KODEs syv arenaer var det 11 faste utstillinger åpne gjennom året.

1. NIKOLAI ASTRUP: UT AV SKYGGEN

Åpnet 3. mars, KODE 4

Utstillingen presenterer Astrups mange skiftende stemninger og ulike skildringer av mennesker i nærkontakt med naturen. Etter en remontering i november 2017, kom to nye tema til: Astrups moderne fargebruk og innflytelse fra fransk kunst.

2. SØLVSKATTEN

Åpnet 23. mai, KODE 1

Den permanente utstillingen av Sølvskatten ble løftet med et nytt speiltak og presentasjon av et nyinnkjøpt verk: *Daily Spoon* av Stian Korntvedt Ruud.

3. SINGERSAMLINGEN

Åpnet 23. mai, KODE 1

Singersamlingen ble løftet frem i en ny permanent utstilling og er nå tilgjengelig for publikum. Utstillingen er blitt inspirert av hjemmet til William Singer jr. og Anna Brugh Singer.

4. H.M. DRONNING SONJA: UNDERVEIS

23. mai–24. september, KODE 1

En kunstnerisk markering av Dronningens 80-års jubileum og en fortelling om hvilken betydning kunst kan ha i menneskers liv. Utstillingen presenterte også et utvalg fra Dronningens private samling av skulptur og kunsthåndverk.

5. CHIHARU SHIOTA: DIRECTION

27. oktober–1. april, KODE 2

Shiota er internasjonalt anerkjent for sine lyriske og dramatiske trådinstallasjoner. I Bergen skapte hun en ny installasjon med tittelen *Direction*, som fylte den nye Stenersensalen med flere hundre kilometer rød tråd, spunnet rundt gamle vestlandsbåter.

«Hun overskrider kulturelle, historiske og lingvistiske sammenhenger – hun opererer i det universelle.»

Sigrun Hodne, Morgenbladet, om Chiharu Shiota i KODE 2.

SAMLING

Fra magasinet.

Som en del av plan for samlingsforvaltning, ble det i 2017 igangsatt revidering av overordnede planer og prosedyrer for registrering, digitalisering og tilgjengeliggjøring av samlingene. Dette arbeidet fortsetter i 2018. Planen skal støtte håndtering av restanser, legge til rette for mer avanserte digitale verktøy samt økte krav til publisering og formidling av samlingen. Det ble i 2017 også arbeidet med arealplan for magasiner i egne og eksterne bygg, for å finne løsninger for museets akutte behov for bedre lokaler for oppbevaring av gjenstander.

Et stort løft for samlingsforvaltningen ble gjort i forbindelse med etablering av studiemagasiner i det nye KODE 1. Her ble til sammen ca. 3000 magasinerte gjenstander innenfor kunstindustri og design klargjort og installert i spesialtegnede hyllesystemer. Det har blitt konservert 275 gjenstander av Bevaringstenestene ved Museumssenteret i Hordaland.

48 gjenstander ble innlemmet i samlingen, av

disse var 32 kunsthåndverksgjenstander. I 2017 ble også 88 kunstgjenstander fra statens kunstsamling på Fjøsanger (tidligere Hilmar Rekstens samling) overført til KODE. Disse kommer i tillegg til de 525 verkene som allerede er deponert i museet fra private samlinger.

En viktig del av KODEs samlingsforvaltning er formidling gjennom utlån av verk til utstillinger på andre museer i Norge og utlandet. KODEs samling av billedkunst er blant de mest etterspurte i Norge, med 113 gjenstander/verk på reise i 2017. 35 kunstverk ble lånt ut til norske museer og 55 verk til internasjonale museer. Tilsvarende var 23 kunsthåndverksgjenstander på utlån, hvorav tre til internasjonale museer. 95 verk fra KODEs samling er for øvrig på løpende utlånsavtaler for å utsmykke representative lokaler i Bergen kommunes administrasjonsbygg.

113

utlån

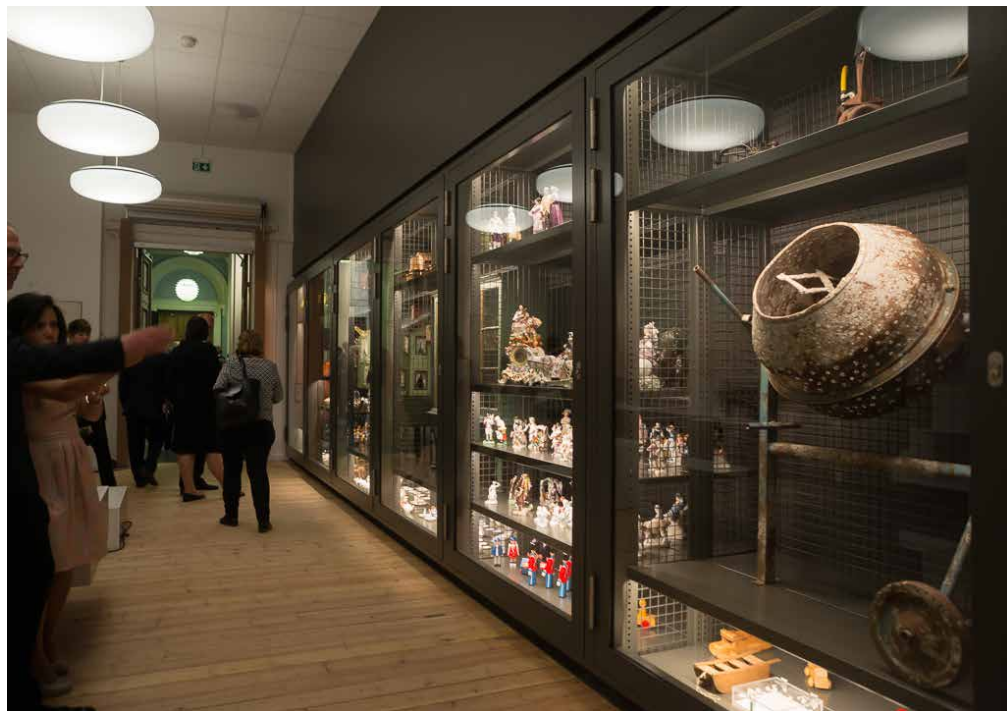
Utvalgte utlån i 2017:

RMS.M.25, E. Munch: *Ved dødssengen*, 1895
Utlånt til San Francisco Museum of Modern Art i forbindelse med utstillingen «Edvard Munch. Between the Clock and the Bed».
24.06.–24.09.2017

VK.1981.110, Hannah Ryggen: *Blod i gresset*,
Utlånt til Modern Art Oxford, i forbindelse med utstillingen «Hannah Ryggen».
23.09.–31.12.2017

9 malerier av Kitty Kielland, Harriet Backer og Eilif Peterssen, deriblant utstillingens sentrale bilde *Torvmyr på Jæren* (BB.M.252, 1897) ble lånt ut til Stavanger Kunstmuseum i forbindelse med utstillingen «Kitty Kielland – Fri luft».
16.06.–29.10.2017

Nye studiemagasiner i KODE 1.

H.M. Dronning Sonja – Underveis i KODE 1.

Sølvskatten i KODE 1.

Nikolai Astrup – Ut av skyggen i KODE 4

Chiharu Shiota – Direction i KODE 2.

Singersamlingen i KODE 1.

KONSERTER

Bergen Big Band i Troldsalen.

Med til sammen 543 konserter i 2017 er KODEs komponisthjem blant landets største arenaer for klassisk musikk, og musikkformidlingen er løftet ytterligere gjennom året. På Trolldhaugen ble det arrangert totalt 499 konserter i 2017, noe som er det høyeste antallet på museet noen gang. KODE tilbyr levende musikk og musikkopplevelser for et stort publikum. I tillegg til de ca. 25 000 som var på konserter på Trolldhaugen, Lysøen og Siljustøl i 2017, kommer alle dem som har deltatt på omvisninger med levende musikkformidling på de tre komponisthjemmene. På Siljustøl fikk KODE i 2017 nye verter som alle er pianister med Sæverud på repertoaret. I hovedsesongen holder vertene offentlige omvisninger på Siljustøl inkludert levende musikk, og konseptet er også prøvd

ut på Trolldhaugen og Lysøen. KODE ønsker å supplere det konvensjonelle konsertformatet med en dialogbasert musikkformidling som legger større vekt på kunnskap, ferdighet og tradering, knyttet til bestemte steder, fortellinger og historiske miljøer. Gjennom tverrfaglige arrangementer og eksterne samarbeid jobbes det hele veien med å styrke KODEs unike kombinasjon av visuell kunst og musikk. Blant annet holdt vi i 2017 kunsthistorisk vandring på Siljustøl og to konserter på KODE 4 med Erlend Apneseth Trio og BIT20. Suksessen «Trollbundet av Ole Bull» på Lysøen, en totalopplevelse med buss til Lysøen fra Bergen sentrum, omvisning ved museet og konsert, ble utvidet i 2017 til hver søndag i juli og august. På Trolldhaugen ble perioden med daglige lunsjkonserter utvidet med

Fra forestillingen «Menuettdanseren» i Troldsalen.

flere uker, og var i 2017 fra 1. mai til 30. september. Konsertene er svært godt besøkt. En serie med intimkonserter i Griegs villa ble lansert i januar til gode tilbakemeldinger. Tilbudet vil bli videreført i 2018. KODEs tre komponisthjem er også sentrale arenaer under Festspillene i Bergen. Ellers har det blitt lagt ned mye forberedende arbeid mot den neste Edvard Grieg internasjonale pianokonkurranse, som er satt til september 2018.

Valen Trio spilte Harald Sæveruds «Fra Peer Gynt-musikken» på Siljustøl.

Sigurd Sandmo og Karin Hindsbo tar imot blant andre HM Kong Harald og Islands president Guðni Th. Jóhannesson på Trolldaugen.

Dag Andersen ledet konserten med Bergen Big Band i Troldsalen.

Fra forestillingen «Menuettdanserinnen» i Troldsalen.

FORMIDLING

Ann Liv Youngs performance under performancehelgen «Stemmer» i KODE 1.

KODE har et omfattende program rettet mot publikum i alle livets faser. Barn og unge i barnehage og undervisningsløp tilbys tilpassede undervisningsopplegg. I 2017 besøkte mer enn 26 200 barn og unge KODEs arenaer – 11 582 som deltakere i undervisningsopplegg for denne gruppen. Museet har også organiserte tilbud til utsatte publikumsgrupper. En engangsbevilgning av tippemidler gjorde det mulig å fortsette med konkrete prosjekter som fremmer hverdagsintegrering. Det ble i denne sammenheng gjennomført 63 arrangementer rettet mot ulike grupper, med vekt på innvandrere og asylsøkere, samt innsatte i fengsel. Tilbudene ble gjennomført i samarbeid med Kriminalomsorgen, Redd Barna og Røde Kors. I samarbeid med Verdighetssentret ble tilbudet om faste omvisninger for personer med demens videreført. Det ble i tillegg startet et nytt samarbeid med Blindeforbundet om formidlingstilbud for blinde og svaksynte.

Ved kunstmuseene var det gjennom året et

fyldig program av åpne arrangementer. Også her har målet vært å treffe ulike målgrupper. Helgetilbudene med verksted i KunstLab og månedlige familieomvisninger er rettet mot småbarnsfamilier. Det ble holdt en ukes sommerskole for barn på to ulike aldersnivåer. Museet har samarbeidet med Bergen Arkitektskole og Fakultet for kunst, musikk og design (UiB) om workshops for design- og arkitekturinteresserte, med Studenter samfunnet i Bergen om debatter i utstillinger, og med andre aktører i kunstfeltet, som Borealis, om arrangementer i utstillingslokalene. De faste søndagsomvisningene går på flere språk og retter seg både mot det alminnelige publikum og mot turistmarkedet.

I forbindelse med stortingsvalget i september, samarbeidet museet med Performance Art Bergen og Raftostiftelsen om en helg med performancekunst. Under performancehelgen «Stemmer» fikk 13 norske og internasjonale kunstnere fritt spillerom til å kommentere betydningen av

Nysgjerrige barn vises rundt i Griegs villa på Trolldhaugen.

frie valg. Performancene ble streamet på Facebook og på Instagram.

Det ble i 2017 gjennomført flere nye formidlingsprosjekter ved Trolldhaugen, Lysøen og Siljustøl. MusikkLab, komponisthjemmenes aktivitetstilbud for barn, hadde i 2017 åtte ulike arrangementer på Trolldhaugen og ett på Siljustøl. Organiserte skolebesøk og et stort antall barnehagebesøk på Siljustøl som del av Den kulturelle bæremeisen kommer i tillegg til disse. Et besøk på KODEs komponisthjem er for mange barn det første møtet med klassisk musikk.

I høysesongen ble det også holdt daglige lyttestunder på Trolldhaugen for et bredt internasjonalt publikum. Trolldhaugen gjennomfører ellers et stort antall omvisninger årlig, gjennomsnittlig 32 omvisninger om dagen i høysesongen. Disse tallene er ikke er med i det samlede arrangementstallet. Tilbudet «Trollbundet av Ole Bull» ble videreført på Lysøen over ni søndager med busstransport fra byen, konsert og omvisning i huset

og organisert vandring på øyen. På Siljustøl ble formidlingsmodellen endret slik at alle omvisninger ble holdt av pianister med Sæveruds musikk på repertoaret, og alle besøkende i åpningstiden fikk et personlig møte med musikkarven i Sæveruds egen stue. Det var ellers stort oppmøte på Siljustøl under den årlige familiedagen i mai, som arrangeres i samarbeid med Festspillene, og under julegrantenningen i skogen som er et samarbeid med Råstølen vel og har etablert seg som den store vinterfolkefesten i Fana.

FORVALTNING

Etter mer enn to år med renovering åpnet KODE 1 igjen dørene 23. mai 2017.

2017 har vært preget av at flere utstillingsbygg har gjennomgått oppgradering. KODE 1 byggeprosjekt er fullført og bygget åpnet 23. mai med nye fellesarealer, butikk og restaurant samt skallsikring, kameradekning og bedret brannsikkerhet. Museet er stolt over å ha fullført prosjektet og det er gjort et solid arbeid fra alle ansatte. Det er lagt ned ca. syv årsverk egeninnsats i prosjektet. KODE 2 har fått nytt tak, og Stenersensalen er tilbakeført til opprinnelig utforming, med forbedrede muligheter som visningsarena for temporære utstillinger av samtidskunst. Fullføring av skallsikringen av dette bygget er planlagt i 2018. Arbeidet med styrking av sikkerhet på komponisthjemmene og tilrettelegging av uteområdene rundt har blitt videreført i 2017. Det er gjennomført brannsikringstiltak på Lysøen: Gamletunet har blitt tilknyttet varslingssystem og det er etablert brannsentral med

direkte varsling til brannvesenet. Kafeybygget har fått nytt sprinkleranlegg. Fysisk sikring på deler av villaen er prosjektert for oppstart 2018. Det ble også foretatt fjellsikring i et område som er mye benyttet av turgående. Det er anskaffet ny arbeidsbåt og det gjennomføres offentlig konkurranse for anskaffelse av ny passasjerbåt. Skallsikring av

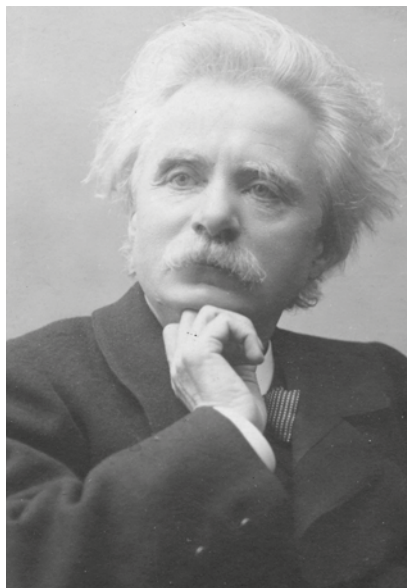

Det er i 2017 blant annet gjennomført flere brannsikringstiltak på Ole Bulls Lysøen.

Troldhaugen (antas slutført i 2018) er kommet godt i gang, i tett dialog med Byantikvaren. Kameraovervåking og fasadebelysning er på plass. Samme kameradekning er etablert på Siljustøl. Øvrige sikringstiltak er prosjektert for ferdigstillelse i 2018. Oppussingen av KODE 1 har dessverre også medført at det er støv på gjenstander og overflater i flere rom. Det gjelder anslagsvis mellom 1500 og 4000 gjenstander. Hendelsen inntraff i 2016. Rensing av gjenstander vil ta om lag et år, ifølge sakkyndig rapport. For øvrig er det overgripende arbeidet med samlingsforvaltningsplan og arealplan påbegynt i 2017, et viktig grunnlag for helhetstenkning om forvaltning av eiendommer og samlinger. KODE har et vedvarende akutt behov for større magasiner og oppgradering av eksisterende magasiner.

FORSKNING

Nikolai Astrup forskningscenter for kunst og landskap (opprettet 2016) er KODEs spydspiss for forskning. En kjerneoppgave ved Astrup-senteret er utarbeidelsen av en nettbasert resonnerende katalog over Astrups kunst. Arbeidet innebærer bred kartlegging og registrering av kunstverk, arkivmateriale, utstillingshistorikk, litteratur og historiske fotografi. I 2017 ble det digitale rammeverket for katalogen utviklet. I samarbeid med Universitetet i Oslo ble det innstilt til en PhD-stilling med kuratorpraksis etter internasjonal utlysning (start 2018).

Senter for Grieg-forskning (SGF) er KODEs organ for forskning på musikkfeltet, og er et samarbeid mellom KODE, UiB og Bergen off. Bibliotek, der Griegsamlingen er lokalisert. KODE har i 2017 vært vertskap for en internasjonal Grieg-konferanse med ca. 30 forskere og utøvere i samarbeid med SGF og The International Grieg Society.

KODEs ansatte har bidratt i tre større publikasjoner, hvorav to fagfelleurderte og på interna-

sjonale forlag. Vi har også bidratt med artikler til fagtidsskrift og med inviterte innlegg på nasjonale og regionale konferanser. Museets arbeid med forskning følger for øvrig de større satsningene i utstillingsprogrammet, og i formalisert samarbeid med andre museer og forskningsinstitusjoner, deriblant i to formaliserte FoU-prosjekter/nettverk ledet av UiB og NTNU.

Utvalgte publikasjoner

- KODEs katalog for utstillingen *Kunst i kamp* i 2015, ble i 2017 utgitt på det internasjonale forlaget Ibidem/Columbia University Press.
- Katalog for utstillingen *Chiharu Shiota – Direction* ble utgitt i forbindelse med utstillingen. Utgitt og produsert av KODE.

EGENINNTEKTER

Ny butikk i KODE 1.

Gjennom å styrke inntjeningen og vektlegge godt samarbeid med bedrifter og stiftelser, skal KODE øke sitt økonomiske handlingsrom. For 2017 utviklet KODE flere nye kommersielle tilbud og bedret belegg ved faste og temporære utstillinger samt konserter. Egeninntektene økte derfor med 33 %, noe som nå utgjør 30,5 % av vår totale omsetning. Tilsvarende tall for 2016 er 24,7 %.

KODE Medlem hadde ved årsskiftet 2218 medlemmer, som er beste noensinne. Vi erfarer at våre besøkende ønsker opplevelser og kunnskap, og museet utvikler stadig nye tilbud til både det norske og internasjonale publikum. Spillende guider ved komponisthjemmene, engelske omvisninger knyttet til Astrup og Munch og pakketurer med konsert til Lysøen og Trolldhaugen er noe av det vi tilbyr.

I forbindelse med nyrenovert KODE 1. mai 2017, ble det bygget konferansesal for utleievirksomhet. Her har KODE utviklet samarbeider med mange nye bedrifter og publikumsgrupper.

På Trolldhaugen ble egen kafedrift etablert i 2017. KODE har butikk i alle museumsbygg, og omsetningen økte i 2017 med 17%.

Festsalen i KODE 1 leies ut for konferanser og andre arrangementer.

KOMMUNIKASJON

Pressevisning av KODE 1 og HM Dronning Sonja – Underveis.

KODEs digitale tilstedeværelse er videreutviklet i 2017, med en satsing på egenprodusert formidlingsinnhold. Det ble i denne sammenheng publisert over 40 intervjuer og temasaker i egne kanaler som nettsider, nyhetsbrev og sosiale media. Bruk av video er et område som vil satses videre på i det kommende år. I 2017 ble det publisert 28 videoer og strømminger av omvisninger og arrangementer i egne kanaler.

KODE driver tre nettsider: kodebergen.no, griegcompetition.com og nikolai-astrup.no. Antall besøkende på KODEs nettsider økte jevnt over, med til sammen 300.056 brukere i 2017 (290 457 i 2016). Her hadde kodebergen.no den største økningen med 275 220 brukere, noe som er 18,5 % flere brukere enn i 2016.

Museet hadde i 2017 ca. 1250 presseomtaler.

På sosiale medier (Facebook, Instagram, Twitter og Snapchat) fikk museet samlet ca. 11% flere

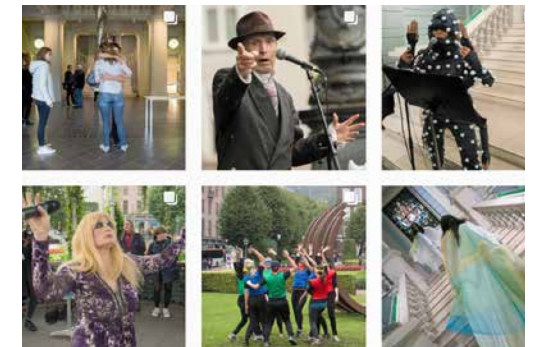
følgere. Kommunikasjonsstrategien som ble påbegynt i 2016 ble ferdigstilt i 2017, blant annet endret museet navn til KODE Kunstmuseer og komponisthjem.

Norge Rundt holdt sendingen sin fra Siljustøl 28. april 2017. Programleder Knut-Øyvind Hagen intervjuer direktør Sigurd Sandmo.

Timelapsevideo fra monteringen av Chiharu Shiota – Direction i BT.

Instagramglimt fra Performancehelgen Stemmer i KODE 1.

SAGT OM KODE

Statsminister Erna Solberg under åpningen av KODE 1.

«Et smykke når du ser det utenfra, et smykke som man ønsker å gå inn i.»

Statsminister Erna Solberg om KODE 1 i sin åpningstale.

«Petter Snare er rett mann til å sette Bergen på kunstkartet.»

Kjetil Røed, Aftenposten, om KODEs nye direktør.

«I nyoppusset versjon er det mye enklere å se hvor viktig Permanenten var for Bergen da den ble åpnet for publikum for 120 år siden.»

Frode Bjerkestrand, BT, om gjenåpningen av KODE 1

Chiharu Shiota – Direction i KODE 2.

«En genuin nysgjerrighet overfor det som formidles og den det formidles til synes å ligge til grunn for arbeidet.»

Maja Skanding, Ballade, om musikkformidlingen ved KODEs komponisthjem.

«Jeg gikk dit med gråværstemning i sjelen. Det er sjeldent at et kunstverk har grepet og løftet meg så effektivt.»

Mona Pahle Bjerke, NRK, i sin anmeldelse av Chiharu Shiotas Direction.

ØKONOMI

ÅRSREGNSKAP 2017

KODE KUNSTMUSEER OG KOMPONISTHJEM

Organisasjonsnummer: 990 269 343

RESULTATREGNSKAP

DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	Note	2017	2016
Billettinntekter, salgssinntekter m.m		24 419 282	17 640 853
Offentlige tilskudd	3	80 181 600	81 115 918
Leieinntekter		1 713 233	1 386 907
Annen driftsinntekt		9 157 059	7 597 789
Sum driftsinntekter		115 471 174	107 741 467
Varekostnad		4 516 301	2 145 579
Lønnskostnad	2, 6	50 136 952	44 251 214
Endring pensjonsforpliktelse	6	882 471	324 344
Ordinære avskrivninger	5	926 319	513 427
Husleie		25 261 065	23 795 576
Annen driftskostnad	2,5	38 682 203	34 901 881
Sum driftskostnader		120 405 311	105 932 021
Driftsresultat		-4 934 137	1 809 446
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Annen renteinntekt		205 706	238 435
Annen finanskostnad		110 532	56 717
Resultat av finansposter		95 174	181 718
Ordinært resultat før skattekostnad		-4 838 964	1 991 164
Skattekostnad	8	89 673	-58 839
Årsresultat	9	-4 928 637	2 050 003
OVERFØRINGER			
Avsatt til annen egenkapital		-4 928 637	2 050 003
Sum overføringer		-4 928 637	2 050 003

BALANSE

EIENDELER	Note	2017	2016
ANLEGGSMIDLER			
IMMATERIELLE EIENDELER			
Utsatt skattefordel	8	0	58 839
Sum immaterielle eiendeler		0	58 839
VARIGE DRIFTSMIDLER			
Sikringstiltak lokaler	5	7 296 380	4 701 661
Ombygging lokaler	5	3 967 543	18 348 602
Maskiner, inventar og utstyr	5	1 106 016	209 444
Sum varige driftsmidler		12 369 939	23 259 707
FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER			
Egenkapitalinnskudd KLP	6	459 616	391 543
Andre langsiktige fordringer		11 423	11 423
Sum finansielle anleggsmidler		471 039	402 966
Sum anleggsmidler		12 840 978	23 721 512
OMLØPSMIDLER			
Varebeholdning		2 847 437	2 431 829
FORDRINGER			
Kundefordringer		1 014 671	1 108 453
Andre kortsiktige fordringer		19 156 266	10 620 003
Sum fordringer		20 170 937	11 728 456
Bankinnskudd, kontanter o.l.	4	43 248 973	49 916 543
Sum omløpsmidler		66 267 348	64 076 828
Sum eiendeler		79 108 326	87 798 340
EGENKAPITAL OG GJELD			
INNSKUTT EGENKAPITAL			
Grunnkapital	9	200 000	200 000
Sum innskutt egenkapital		200 000	200 000
OPPTJENT EGENKAPITAL			
Annen negativ egenkapital	9	-14 480 946	-9 552 309
Sum opptjent egenkapital		-14 480 946	-9 552 309
Sum egenkapital	9	-14 280 946	-9 352 309

GJELD

Avsetning for forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	6	16 638 395	15 755 924
Sum avsetning for forpliktelser		16 638 395	15 755 924

TILSKUDD SPESIELLE FORMÅL

Mottatte bundne tilskudd	5, 7	38 838 598	36 377 881
Sum tilskudd spesielle formål		38 838 598	36 377 881

KORTSIKTIG GJELD

Leverandørgjeld		12 851 211	36 362 637
Betalbar skatt	8	30 834	0
Skyldig skattetrekk og offentlige avgifter		3 375 518	3 337 342
Skyldige feriepenge og lønn		4 342 010	3 818 765
Annen kortsiktig gjeld	10	17 312 705	1 498 101
Sum kortsiktig gjeld		37 912 278	45 016 845

Sum gjeld		93 389 272	97 150 650
------------------	--	-------------------	-------------------

Sum egenkapital og gjeld		79 108 326	87 798 340
---------------------------------	--	-------------------	-------------------

Bergen, 19.02.2018

Styret i KODE Kunstmuseer og komponisthjem

Henning Warloe
Styreleder
 Tor André Vjosland
Styremedlem
 Margareth Hagen
Styremedlem
 Lena Seim Grønningstøer
Styremedlem
 Asta Otteren Ellingsen
Styremedlem
 Anette Basso
Styremedlem
 Knut Ormhaug
Styremedlem
 Petter Snare
Direktør

NOTER

Note 1
Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven. Det er utarbeidet etter norske regnskapsstandarder.

Driftsinntekter, tilskudd og kostnader

Driftsinntekter som varesalg og tjenestosalg inntektsføres etter opptjeningsprinsippet som normalt vil være leveringstidspunktet for varer og tjenester. Driftstilskudd regnskapsføres etter bruttoprinsippet. Investeringsstilskudd balanseføres som ubenyttede tilskudd frem til prosjektene er fullført. Når prosjektene er avsluttet føres investeringsstilskuddene mot aktiverte prosjektkostnader etter nettometoden. Kostnader medtas etter sammenstillingsprinsippet, dvs. at kostnader medtas i samme periode som tilhørende inntekter inntektsføres.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives linært.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet.

Varer

Varer er vurdert til det laveste av gjennomsnittlig anskaffelseskost og netto salgsverdi.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene. I tillegg gjøres det for øvrige kundefordringer en uspesifisert avsetning for å dekke antatt tap.

Bankinnskudd

Bankinnskudd, kontanter og andre betalingsmidler med forfallsdato som er kortere enn tre måneder fra anskaffelsen

Pensjoner - Ytelsesordning

Pensjonsforpliktelser finansiert over driften (ytelsesbaserte pensjonsordninger) vurderes til nåverdien av de fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Pensjonsmidler vurderes til virkelig verdi. Pensjonspremien anses i disse tilfeller som pensjonskostnad og klassifiseres sammen med lønnskostnader.

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening, basert på forutsetninger om diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang, osv. Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen.

Skatt

Deler av stiftelsens leieinntekter er skattepliktige. Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt/skattefordel.

Kontantstrømpstilling

Kontantstrømpstilling er utarbeidet etter den indirekte metode. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige likvide plasseringer.

Note 2

Lønnskostnader, antall ansatte, godtgjørelser, lån til ansatte m.m.

Lønnskostnader	2017	2016
Lønn og feriepenger	39 263 312	34 343 813
Arbeidsgiveravgift	6 173 963	5 475 697
Pensjonskostnader	4 444 793	3 995 778
Andre ytelser	254 883	435 925
Sum	50 136 952	44 251 214

Gjennomsnittlig antall årsverk: 62

Ytelser til ledende personer	Direktør fra 01.10.2017 Petter Snare	Direktør til 01.06.2017 Karin Hindsbo	Styre
Lønn og honorarer	305 001	640 156	255 020
Pensjonsutgifter	6 130	10 250	
Annen godtgjørelse	24 977	2 235	

I perioden fra 01.06.2017 - 01.10.2017 var Sigurd Sverdrup Sandmo fungerende direktør.

Pensjonsforpliktelser

Selskapet er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Selskapets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov.

Revisor

Kostnadsført revisjonshonorar for 2017 utgjør kr 130 800. I tillegg kommer honorar for andre tjenester med kr 60 500.

Note 3

Offentlige tilskudd

	2017	2016
Tilskudd fra staten	23 350 000	24 911 000
Tilskudd fra Hordaland fylkeskommune	3 787 000	3 555 000
Tilskudd fra Bergen kommune	53 044 600	52 649 918
Sum	80 181 600	81 115 918

Driftstilskuddene blir i henhold til NRS 4 ført etter bruttometoden.

Note 4

Bankinnskudd

Innestående midler på skattetrekkskonto (bundne midler) er på kr. 1 619 641.

Beløpet dekker skyldig skattetrekk pr 31.12.

Note 5

Spesifikasjon av anleggsmidler

	Maskiner, båt, inventar og utstyr	Sikringstiltak lokaler	Ombygging lokaler	Sum
Anskaffelsesverdi 01.01	2 927 458	4 701 661	25 973 500	33 602 619
Tilgang i året	1 023 633	2 594 719	40 480 354	44 098 706
Avgang	0	0	0	0
Anskaffelsesverdi 31.12	3 951 091	7 296 380	66 453 854	77 701 325
Mottatt investeringstilskudd	986 152		58 787 155	59 773 307
Akk. avskrivninger	1 858 923	0	3 699 156	5 558 079
Bokført verdi 31.12	1 106 016	7 296 380	3 967 543	12 369 939
Årets ordinære avskrivning	128 061	0	798 258	926 319
Løpetid avskrivninger	5 år	5 år		

Sikringstiltak består av flere prosjekter knyttet til sikring av lokaler, adgangskontroll, fasadebelysning m.m. Prosjektene er ikke avsluttet pr 31.12.17. Det er mottatt tilskudd til gjennomføring av prosjektene. Mottatte tilskudd er balanseført som gjeld under posten "Mottatte bundne tilskudd". Ved fullføring av prosjektene vil mottatte tilskudd føres mot balanseførte kostnader etter nettoprinsippet.

Ombygging av lokaler består av følgende prosjekter:

OMBYGGING KODE3		OMBYGGING KODE1	
Balanseførte kostnader	8 195 909	Balanseførte kostnader	57 262 155
Øremerkede tilskudd	4 725 000	Øremerkede tilskudd	54 062 155
Netto balanseføring	3 470 909	Netto balanseføring	3 200 000
Akk. Avskrivninger	3 329 156	Akk. Avskrivninger	370 000
Netto balanseført 31.12	141 753	Netto balanseført 31.12	2 830 000

Ombygging Kode3 har i henhold til benyttet avskrivningsplan blitt avskrevet med kr 428 258 i 2017.

Ombygging Kode1 ble ferdigstilt mai 2017. Avskrivninger for 2017 er foretatt med kr 370 000 som utgjør 20% av netto balanseført kostnad fra mai til 31.12.

KINAUTSTILLING, KODE1

Balanseførte kostnader	995 790
------------------------	---------

Det er balanseført kostnader i forbindelse med oppstart av prosjekt "Kinautstilling" i Kode1. Det er mottatt tilskudd som er øremerket dette prosjektet. Mottatte tilskudd er balanseført som gjeld under posten "Mottatte bundne tilskudd". Ved fullføring av prosjektet vil mottatte tilskudd føres mot balanseførte kostnader etter nettoprinsippet.

Note 6 Pensjonsforpliktelse

KODE Kunstmuseer og komponisthjem har pensjonsavtaler gjennom Kommunal Landspensjonskasse og Bergen kommunale pensjonskasse, samt Avtalefestet pensjon. Pr. 31.12.17 var 113 ansatte med i ordningene.

Balansført pensjonsforpliktelse fremkommer på følgende måte:	2017	2016
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	66 889 456	58 798 233
Pensjonsmidler	-55 326 008	-46 785 750
Netto forpliktelse før arb. avgift	11 563 448	12 012 483
Arbeidsgiveravgift	1 630 446	1 693 734
Netto forpliktelse inkl. aga	13 193 894	13 706 217
Ikke resultatført akturielt gevinst(tap) eks. aga	3 018 845	1 796 570
Ikke resultatført akturielt gevinst(tap) aga	425 656	253 137
Balansført netto forpliktelse	16 638 395	15 755 924
Herav balansført arbeidsgiveravgift	2 056 102	1 947 051

Økonomiske forutsetninger	2017	2016
Diskonteringsrente	2,40%	2,60%
Lønnsvekst	2,50%	2,50%
G-regulering	2,25%	2,25%
Pensjonsregulering	1,48%	1,48%
Forventet avkastning	4,10%	3,60 %
Agasats	14,10%	14,10%
Amortiseringstid	15	15
Korridorstørrelse	10,00%	10,00%

Stiftelsen har egenkapitalinnskudd hos KLP på totalt kr 459 616 pr 31.12.

Note 7 Tilskudd til spesielle formål

Posten "Tilskudd spesielle formål" inneholder tilskudd motatt i 2017 eller tidligere, hvor prosjektet ikke er gjennomført eller hvor tilskuddet skal overføres andre kostnadsbærere.

	2017	2016
Grieg Competition	24 000	
Avanzia Bank	80 763	612 906
Stiftelsen Bergenssløvet	118 118	118 118
Bergen Kommune	150 000	709 920
Os Kommune	235 753	500 000
Fortidsminneforeningen	250 000	250 000
Stiftelsen VK	500 000	10 000 000
Bergen Billedgalleri - Legat	608 216	608 216
Hordaland Fylkeskommune	638 906	925 105
Gaveforsterkning	786 600	5 679 748
Sparebankstiftelsen	1 230 432	1 497 949
Stiftelsen Jebsen	3 988 900	597 959
Kulturrådet	5 226 304	4 662 977
Zhongkun Group	9 440 983	9 440 983
KUD	15 559 625	343 000
VIRKE		31 000
VK Venneforening		200 000
Westfal-Larsen		200 000
Sum	38 838 598	36 377 881

Note 8 Skatt

Stiftelsen er skattepliktig for deler av leieinntektene.

	2017	2016
Beregnet betalbar skatt	30 834	0
Endringer utsatt skatt/skattefordel	58 839	-58 839
Skattekostnad i resultatregnskapet	89 673	-58 839

	2017	2016
Balanseført utsatt skattefordel	0	58 839

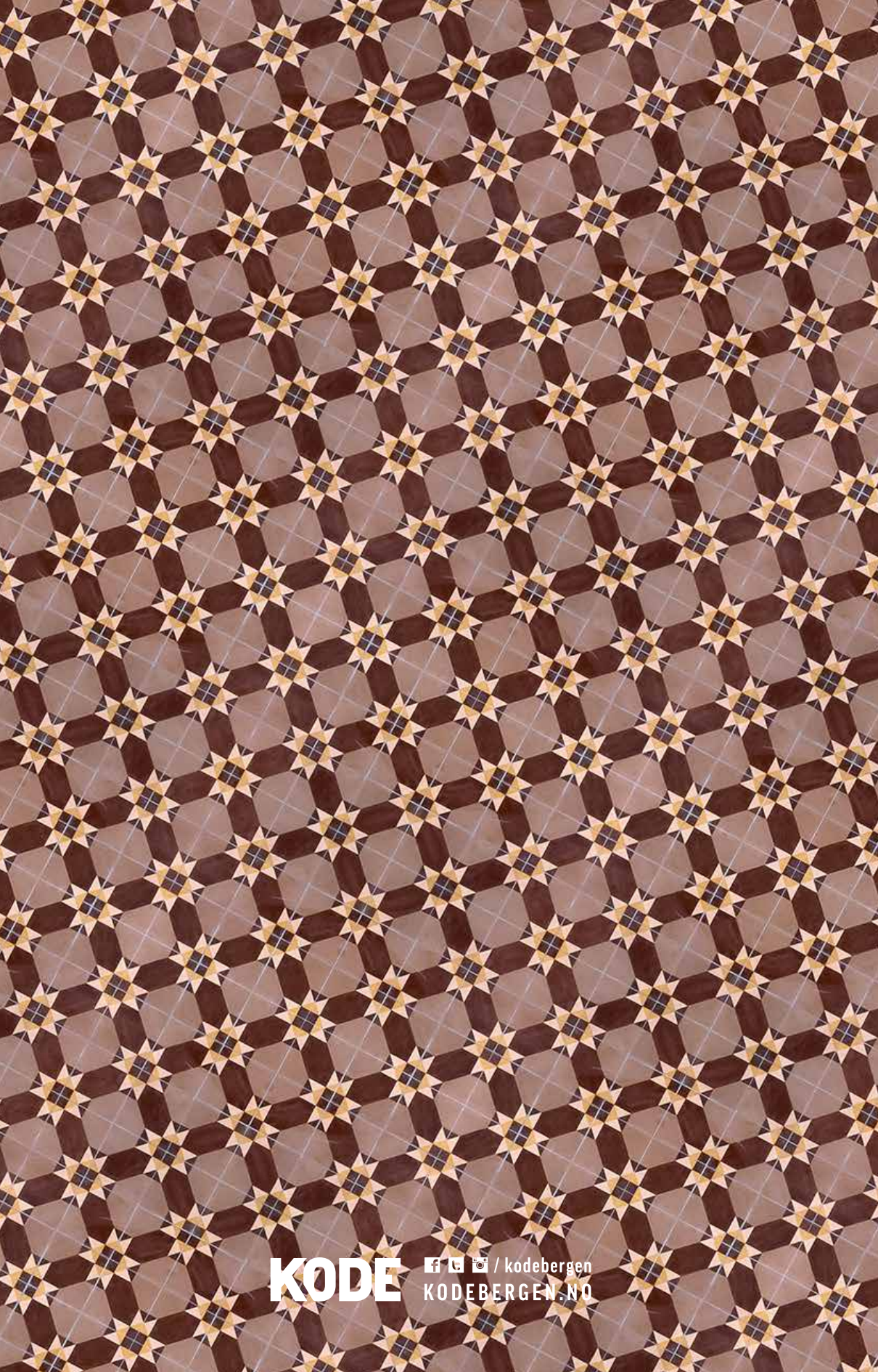
Utsatt skattefordel pr 31.12.16 var oppstått grunnet underskudd fra den skattepliktige delen av virksomheten knyttet til leieinntekter.

Note 9 Egenkapital

	Grunnkapital	Annen negativ egenkapital	Sum egenkapital
Pr. 01.01.2017	200 000	-9 552 309	-9 352 309
Årets resultat		-4 928 637	-4 928 637
Pr 31.12.2016	200 000	-14 480 946	-14 280 946

Note 10 Annen kortsiktig gjeld

Stiftelsen har tatt opp et kortsiktig byggelån hos Bergen Kommune i forbindelse med ombygging Kode1 på kr 14 500 000. Lånet skal tilbakebetales senest 31.08.2018. Lånet er rentefritt, avdragsfritt og uten sikkerhetsstillelse.

KODE

   / kodebergen
KODEBERGEN.NO